

SANCTI AURELI
AUGUSTINI
HIPONENSIS EPISCOPI
OPERM
PARS III
OPERA EXECUTICA

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

ENARRATIONES

IN

PSALMOS.

ENARRATIO

IN PSALMUM CXX.

Sermo ad populum¹.

I. SECUNDUS est iste Psalmus eorum², quorum titulus est, « Canticum graduum. » Plures enim sunt significantes, ut jam in primo eorum audistis, ascensum nostrum, qui fit in corde ad Deum, a convalle plorationis, id est, ab humilitate contributionis. Ascensus enim utilis nobis non potest esse, nisi primo humiliati, a convalle nobis ascendendum esse meminerimus : (convallis enim terræ locus est depressus ; sicut loca terræ alta montes et colles, ita convallis locus humilis :) ne dum præpropere et præ-

¹ Sermo iste ad populum habitus est in natali S. Crispinæ martyris. —
² Vide D. Guillon, tom. xxii, pag. 38-39.

postere quærimus exaltari, non ascendamus, sed ruamus. Docuit autem ipse Dominus a convalle plorationis ascendendum, quando pro nobis humiliari usque ad mortem crucis et pati dignatus est. Hoc exemplum non relinquamus: istam convallem plorationis Martyres intellexerunt. Unde intellexerunt? unde? Quia et ipsi de convalle plorationis, ut coronarentur, ascenderunt.

II. Congruit et hodierno diei Psalmus iste « Canticum » graduum: » de illis enim dictum est: « Euntes ibant et » flebant, mittentes semina sua¹. » Hæc est convalis plorationis, ubi a flentibus mittuntur semina. Quæ sunt autem semina? Bona opera in ista tribulatione terrena. Qui bene operatur in convalle plorationis, similis est homini seminanti per hyemem. Numquid frigore ab opere deterretur? Sic pressuris mundi non debemus a bono opere deterreri: quia vides quid sequitur: « Euntes, inquit, » ibant et flebant, mittentes semina sua. » Valde miseri, si semper flebant; valde miseri, si nunquam de lacrymis liberandi. Sed vide quid sequitur: « Venientes autem venient in exultatione, portantes germina sua². »

III. Nihil aliud istis canticis docemur, fratres, quam ascendere; sed ascendere in corde, in affectu bono, in fide, spe et charitate, in desiderio perpetuitatis et vitæ æternæ. Sic ascenditur. Congruit nos dicere quomodo ascendendum sit. Quanta terribiora lecta de Evangelio audivit Charitas Vestra! Videtis certe, quia hora Domini sicut fur in nocte, ita veniet. « Si sciret, inquit, paterfamilias qua hora fur veniret, amen dico vobis, quia non » pateretur perfodi parietem suum³. » Dicitis modo, Quis ergo novit qua hora veniet, quia hora sicut fur erit? Nescis qua hora veniat, semper vigila; ut quia nescis quando veniat, paratum te inveniat, cum venerit. Et ad hoc forte

¹ Psal. cxxv, 6. — ² Ibid. — ³ Matth. xxiv, 45.

nescis quando venturus est ut semper paratus sis. Illum enim patremfamilias subito occupabit hora illa, qui paterfamilias superbus significatus est. Noli velle esse paterfamilias, et non te subito illa hora occupabit. Et quid ero, inquis? Qualem audisti de Psalmo, « Pauper et dolens ego » sum¹. » Si enim pauper et dolens eris, non eris paterfamilias, quem illa hora subito inveniet, et subito premet. Patresfamilias enim sunt illi, qui præsumentes de cupiditatibus suis, et in deliciis hujus sæculi diffluentes, tument; et eriguntur adversus humiles, et insultant sanctis intelligentibus angustam viam, quæ ducit ad vitam. Talibus enim veniet illa hora subito: quia tales erant et in diebus Noë, quorum dierum commemorationem audistis factam in Evangelio². Sic erit adventus Filii hominis, inquit, quomodo in diebus Noë³. « Manducabant, bibebant, nubebant, uxores ducebant, novellabant, ædificabant, donec introiit Noë in arcam; et venit diluvium, et perdidit omnes⁴. » Quid ergo? Omnes peribunt, qui ista faciunt, qui nubunt, qui uxores ducunt, qui novellant, qui ædificant? Non: sed qui de his præsumunt, sed qui ista Deo præferunt, sed qui propter hæc offendere Deum cito parati sunt. At vero qui istis omnibus aut non utuntur, aut utuntur tanquam non utentes, plus præsumentes de illo qui dedit, quam de his quæ data sunt, et intelligentes in his ejus consolationem et misericordiam, et non occupati donis, ne a donatore ruant; qui tales sunt, non illos inveniet imparatos hora illa sicut fur. Talibus dixit Apostolus: « Vos autem non estis in » tenebris, ut dies ille vos tanquam fur comprehendat; » omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei⁵. » Ideo Dominus cum diceret timendam esse horam sicut furem,

¹ Psal. lxxviii, 30. — ² Matth. vii, 14. — ³ Id. xxiv, 37, et 44. — ⁴ Luc. xvii, 26, 27. — ⁵ 1 Thess. v, 4.

noctem posuit : et Apostolus ita ait : « Quia hora Domini » sicut fur in nocte , ita veniet ¹. » Non vis ut te inveniat ? Noli esse in nocte. Quid est , Noli esse in nocte ? « Filii » lucis estis et filii diei , non sumus noctis neque tenebrarum. » Qui sunt filii noctis et tenebrarum ? Iniqui , impii , infideles. . . .

IV. Sed et ipsi audiant antequam veniat hora , et dicat illis Apostolus : « Fuistis aliquando tenebræ , nunc autem » lux in Domino ². » Sicut iste Psalmus habet , evigilent. Jam illuminati sunt montes , quid adhuc dormiunt ? « Levant oculos suos in montes , unde veniet auxilium » illis ³. » Quid est , jam illuminati sunt montes ? Jam ortus est Sol justitiæ , jam ab Apostolis prædicatum est Evangelium , prædicatæ sunt Scripturæ , patuerunt omnia sacramenta , conscissum est velum ⁴, patuit secretum templi : jam tandem levant oculos in montes , unde veniet auxilium illis. Hoc enim præcipit iste Psalmus , secundus de his qui inscribuntur , « Canticum graduum. » Sed non rursus præsumant de montibus : quia ipsi montes non a se lucent , sed ab illo lucent , de quo dictum est : « Erat » lumen verum , quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ⁵. » Montes possunt intelligi , homines magni , homines clari. Et quis major Joanne Baptista ? Qualis ille mons erat , de quo Dominus ipse dicit : « In natis mulierum nemo exurrexit major Joanne Baptista ⁶ ? » Vides certe istum magnum montem lucentem , audi confitentem. Quid confitentem ? « Nos omnes , inquit , » de plenitudine ejus accepimus ⁷. » De cujus ergo plenitudine acceperunt montes , ab illo est tibi auxilium , non a montibus (1) ; in quos tamen nisi levaveris oculos per Scripturas , non admoveberis (2) , ut ab illo illumineris.

¹ Thess. v, 5. — ² Ephes. v, 8. — ³ Psal. cxx, 1. — ⁴ Matth. xxvii, 51. — ⁵ Joan. 1, 9. — ⁶ Matth. xi, 11. — ⁷ Joan. 1, 16.

V. Canta ergo quod sequitur : si vis audire ut firmissime ponas pedes in gradibus , ne in illa ascensione aut fatigeris , aut lapsus cadas (3) , dic quod sequitur : « Ne des » ad movendum pedem meum ¹. » Unde moventur pedes ? Unde motus est pes illi , qui erat in paradiso. Sed prius attende unde motus est illi , qui erat inter Angelos , et moto pede cecidit , et de Angelo factus est diabolus : moto enim pede cecidit. Quære unde cecidit : superbia cecidit (4). Non ergo movet pedem , nisi superbia : ad ruinam non movet pedem nisi superbia. Ad ambulandum et perficiendum et ascendendum charitas movet : ad cadendum superbia movet (5). Ideo et ille quid dicit in Psalmo ? « Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt ². » Si sub tegmine , semper humiles , semper de Deo sperantes , semper de se non præsumentes. « Sub tegmine alarum tuarum » sperabunt : » non enim a se satiantur ut beati sint. Sed quid sequitur ? « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ , » et torrente deliciarum tuarum potabis eos ³. » Ecce sitiunt , ecce inebriati ; ecce sitiunt , ecce bibunt : sed non a se bibunt , nec ipsi sibi sunt fons. Sed unde bibunt ? « Sub tegmine alarum tuarum sperabunt ⁴. » Si sub alis , humiles sunt. Quare ? « Quia apud te , inquit , fons vitæ ⁵. » Non ergo a se irrigantur montes , sicut a se non illuminantur montes. Nam vide quid sequitur : « In lumine tuo » videbimus lumen ⁶. » Si ergo in lumine ipsius videbimus lumen , quis cadit a lumine , nisi cui ipse non est lumen ? Et qui voluerit sibi esse lumen , ipse cadit a lumine , quo illuminatur. Ideo sciens non cadere nisi eum , qui sibi vult lucere , cum sit per se tenebræ ; statim subiecit : « Non veniat mihi pes superbiæ , et manus peccatorum » non moveat me : » id est , imitatio peccatorum non

¹ Psal. cxx, 3. — ² Id. xxxv, 8. — ³ Ibid. 9. — ⁴ Ibid. 8. — ⁵ Ibid. 10. — ⁶ Ibid.

moveat me, ut cadam a te. Quare timuisti, et dixisti : « Non veniat mihi pes superbiæ? » Sequitur : « Ibi ceci-
» derunt omnes qui operantur iniquitatem¹. » Quos modo
vides operari iniquitatem, jam damnati sunt: sed ut dam-
narentur, ibi ceciderunt, cum illis venit pes superbiæ.
Recte ergo iste audiens ut ascendat, et non cadat, ut a
convalle plorationis proficiat, non in tumore superbiæ
deficiat, ait Deo, « Ne des ad movendum pedem meum. »
Et Deus illi : « Neque dormitet, qui custodit te. » Inten-
dat Charitas Vestra. Quasi una sententia facta est ex dua-
bus vocibus. Homo dixit ascendens et cantans Canticum
graduum, « Ne des ad movendum pedem meum : » et
Deus tanquam diceret : « Ne des ad movendum pedem
» meum, » dicis mihi; adde, « Neque dormitet, qui cus-
» todit te, » et non movebitur pes tuus.

VI. Dixerit autem ille : Numquid in potestate mea est,
ut non dormitet qui custodit me? Volo ut non dormiat,
neque dormitet. Ergo illum tibi elige, qui non dormiet,
neque dormitabit, et non movebitur pes tuus. Deus nun-
quam est dormiens: si vis habere custodem non dormien-
tem, Deum elige custodem. « Ne des ad movendum pedem
» meum, » dicis tu; bene; optime: sed et ille dicit tibi:
« Neque dormitet, qui custodit te. » Tu forte conversu-
rus te eras ad homines custodes, et dicturus: Quem sum
inventurus non dormientem? quis homo non dormitabit?
quem invenio? quo ibo? quo revertar? Iste tibi ostendit:
« Ecce non dormitabit, neque obdormiet, qui custodit
» Israël². » Vis habere ergo custodem non dormientem?
« Ecce non dormiet, neque dormitabit, qui custodit
» Israël: » Christus enim custodit Israël. Esto ergo Israël.
Quid est Israël? Israël interpretatur, Videns Deum. Et quo-
modo videtur Deus? Primo per fidem, postea per speciem.

¹ Psal. xxxv, 12, 13. — ² Id. cxx, 4.

Si per speciem nondum potes, per fidem vide. Si faciem
ejus videre non potes, quoniam ibi species; posteriora
ejus vide. Hoc dictum est Moysi a Domino, « Non potes
» videre faciem meam, posteriora mea videbis, cum
» transiero¹. » Expectas forte ut transeat; jam transiit;
tu vide posteriore ipsius, ubi transiit? Audi Joan-
nem: « Cum venisset, inquit, hora, ut transiret de
» mundo ad Patrem². » Dominus noster Jesus Christus
jam fecit Pascha. Pascha autem transitus interpretatur.
Nam verbum est hebræum: et putant homines græcum
esse, quasi passionem, sed non est. A diligentioribus,
et a doctioribus inventum est, quia Pascha hebræum
verbum est, et non interpretantur passionem, sed tran-
situm. Per passionem enim transiit Dominus a morte ad
vitam; et fecit nobis viam credentibus in resurrectio-
nem ejus, ut transeamus et nos de morte ad vitam. Non
magnum est credere quia mortuus est Christus: hoc et
Pagani et Judæi et omnes iniqui credunt. Hoc omnes cre-
dunt, quia mortuus est: fides Christianorum, resurrectio
Christi est; hoc pro magno habemus, quia credimus eum
resurrexisse. Ergo tunc se voluit videri, cum transiret,
hoc est, cum resurrexisset. Tunc in se voluit credi, cum
transiret: quia traditus est propter delicta nostra, et re-
surrexit propter justificationem nostram³. Et ipsam fidem
in resurrectionem Christi maxime commendavit Aposto-
lus; ait enim: « Si credideris in corde tuo, quia Deus eum
suscitavit a mortuis, salvus eris⁴. » Non dixit: Si credi-
deris quia mortuus est Christus, quod et Pagani et Judæi
et omnes inimici ejus crediderunt; sed ait: « Si credideris
» in corde tuo, quia Deus illum suscitavit a mortuis, sal-
» vus eris. » Hoc credere, hoc est esse Israël, hoc est vi-
dere Deum: quamvis adhuc posteriora ejus, tamen cum

¹ Exod. xxxiii, 20 et 23. — ² Joan. xiii, 1. — ³ Rom. iv, 25. — ⁴ Id. x, 9.

credideris in posteriora, pervenies ad visionem faciei. Quid est hoc? Cum credideris in id quod posterius pro te factus est Christus, cum credideris in id quod posterius suscepit Christus. Nam in principio facies ejus quæ est? « In » principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, » et Deus erat Verbum. » Posteriora ejus quæ sunt? « Et » Verbum caro factum est, et habitavit in nobis¹. » Cum ergo credis in hoc quod pro te factum est Verbum, et resurrexit in carne, ne tu de tua carne desperares, efficeris Israël. Factus autem Israël cum fueris, non dormitabit, neque dormiet, qui custodit te; quia jam Israël es, et audisti in Psalmo: « Ecce non dormitabit, neque » obdormiet, qui custodit Israël. » Christus enim ipse dormivit, sed resurrexit. Quid enim ait ipse in Psalmo? « Ego dormivi, et somnum cepi. » Numquid remansit in somno? « Exurrexi, inquit, quoniam Dominus suscipiet » me². » Si ergo jam resurrexit, jam transiit; si jam transiit, vide posteriora ejus. Quid est, Vide posteriora ejus? Crede in resurrectionem ejus. Et quia ait Apostolus: « Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit in virtute » Dei³: » et iterum ait: « Christus surgens a mortuis jam » non moritur, et mors ei ultra non dominabitur⁴: » recte tibi cantat: « Ecce non dormitabit, neque obdormiet, qui custodit Israël. » Adhuc forte quæris carnali sensu, Quis est, qui « Non dormitabit, neque obdormiet? » Et cum quæris inter homines, falleris, nunquam inventurus es. Noli ergo præsumere de quoquam homine: omnis homo dormit, et dormitabit. Quando dormitat? Cum portat carnem infirmitatis. Quando dormiet? Cum fuerit mortuus. Noli ergo præsumere de homine. Potest dormire mortalis: dormit moriens. Noli quærere inter homines.

¹ Joan. i, 1 et 14. — ² Psal. iii, 6. — ³ 2 Cor. xiii, 4. — ⁴ Rom. vi, 9.

VII. Et quis, inquis, custodiet me, qui non dormitat, neque dormiet? Audi quid sequitur: « Dominus custodiet » te. » Non ergo homo dormitans et dormiens, sed Dominus custodit te. Quomodo te custodit? « Dominus tegumentum tuum, super manum dexteræ tuæ. » Eia, fratres, intelligamus adjuvante Domino quid sibi velit, « Dominus tegumentum tuum super manum dexteræ » tuæ. » Videtur enim mihi habere sensum occultum, quare non dixerit: « Dominus custodiet te, » absolute et simpliciter; sed addidit, « Super manum dexteræ tuæ. » Quid enim; dexteram nostram Deus custodit, et sinistram non custodit? Nonne ipse nos totos fecit? Nonne qui fecit nobis dexteram, ipse fecit et sinistram? Postremo si placuit dici de dextera sola, quare dixit: « Super manum » dexteræ tuæ, » et non jam super dexteram tuam? Cur hoc diceret, nisi aliquid hic occultum, quo pulsando perveniremus, absconderet? Diceret enim, aut « Dominus custodiet te, » et nihil adderet: aut si dexteram addere voluit, Dominus custodiet te super dexteram tuam: aut certe quia addidit « Manum, » hoc diceret, Dominus custodiet te super manum dexteram tuam, non « Super manum dexteræ tuæ. » Quod Dominus ipse suggerere dignatur, promam vobis, qui et in vobis habitat, sine dubio facit vos approbare verum esse quod dico. Nam quid dicturi sumus ignoratis, sed cum dixerimus, non ab ipsis nobis vobis ostendemus verum esse quod dicimus, sed vos ipsi agnosceitis verum esse quod dicimus. Unde autem agnosceitis, nisi demonstrante illo qui in vobis habitat, in quantum de illo numero estis, quorum vox est, « Ne des » ad movendum pedem meum: » et quibus dicitur: « Neque » dormitet qui custodit te? » Oportet enim ut Christus non dormiat in vobis, et modo intelligetis verum esse quod dicimus. Quomodo inquires? Quia si dormiat fides vestra,

dormit Christus in vobis. Christus enim in corde vestro, fides Christi est. Ait Apostolus: « Habitare Christum per » fidem in cordibus vestris¹. » In quo non dormit fides, vigilat Christus. Etsi forte dormiebat fides tua, et ideo in ista quæstione fluctuabas, quasi navis illa quæ tempestatem patiebatur, ubi Christus dormiebat²: excita Christum, et sedabuntur tempestates.

VIII. Fidem ergo vestram interrogo, charissimi: quoniam filii estis Ecclesiæ, et in Ecclesia profecistis, et in Ecclesia proficietis, qui nondum profecistis, et in Ecclesia proficiendi estis qui jam profecistis, interrogo vos, quid soletis intelligere quod dictum est in Evangelio: « Nesciat » sinistra tua quid faciat dextera tua³. » Hoc enim intellecto invenietis quæ sit dextera, et quæ sit sinistra: simul intelligetis et utramque partem Deum fecisse, et dexteram et sinistram; et tamen non debet scire sinistra quid faciat dextera. Sinistra nostra dicitur, quidquid temporaliter habemus. Dextera nostra dicitur, quidquid nobis æternum et incommutabile Dominus pollicetur. Si autem ille qui dabit æternam vitam, ipse et de istis temporalibus consolatur præsentem vitam, ipse fecit dexteram et sinistram. Dicit de quibusdam Psalmus apud David, « Quorum » os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis. » Invenit ergo quosdam quos reprehendit, qui dexteram veram pro sinistra habebant, et veram sinistram dexteram sibi fecerant: qui sint isti, exponit consequenter. Omnis homo qui felicitatem non putat esse hominis, nisi solum in istis temporalibus facultatibus et deliciis, et affluentia et copia mundi hujus, iste est stultus atque perversus, qui sinistram sibi facit dexteram: tales illi erant, de quibus dicit Psalmus, non qui a Deo non acceperant etiam quæ temporaliter possidebant, sed quia ipsam so-

¹ Ephes. iii, 17. — ² Matth. viii, 24. — ³ Id. vi, 3.

lam putabant esse beatam vitam, et nihil aliud requirebant. Audite enim quid de illis consequenter dicit: « Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera » iniquitatis. » Et sequitur: « Quorum filii eorum velut » novellæ constabilitæ; filiæ eorum ornatae sicut similitudo templi; cellaria eorum plena, eructantia, ex hoc » in hoc; oves eorum foecundæ, multiplicantes in exitibus » suis; boves eorum crassi: non est ruina sepi nec exitus, neque clamor in plateis eorum¹. » Magnam felicitatem quorundam descripsit. Posset tamen istam felicitatem et aliquis justus habere; sicut habuit Job: sed Job pro sinistra illam habebat, non pro dextera; nam dexteram non habebat nisi apud Deum perpetuam et sempiternam felicitatem. Ideo concessa est percutienda sinistra, et suffecit ei dextera. Quomodo percussa est sinistra? Tentationibus diaboli. Abstulit subito diabolus; permissus quidem a Deo, ut justus probaretur, impius puniretur, abstulit omnia: sed Job qui noverat sinistram sinistram esse, et dexteram non nisi dexteram, quomodo se tenuit ad dexteram? Exultavit in Domino, consolatus est damna, quia non est passus damnum de interioribus divitiis; Deo plenum cor habebat. « Dominus, inquit, dedit, Dominus » abstulit; sicut Domino placuit ita factum est: sit nomen Domini benedictum². » Hæc erat dextera ipsius, ipse Dominus, ipsa vita æterna, illa lucis possessio, fons vitæ, lumen in lumine. « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ³: » ipsa erat dextera. Sinistra vero erat pro adjutorio consolationis, non ad firmamentum felicitatis. Nam felicitas ejus vera atque germana, Deus erat. Isti autem de quibus dicit David: « Quia os eorum locutum est » vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis⁴: » non hinc eos reprehendit, quia his omnibus abundabant; sed

¹ Psal. cxliii, 11-15. — ² Job. i, 21. — ³ Psal. xxxiii, 9. — ⁴ Id. cxliii, 8.

quia os eorum locutum est vanitatem. Quid enim sequitur? Cum enumerasset copias eorum, ait: « Beatum dixerunt populum cui hæc sunt¹. » Hæc est vanitas quam locutum est os eorum, quod beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Tu quid dicis, qui nosti quid est sinistra, et quid est dextera? Sequitur, et dicit: « Beatus populus » cujus est Dominus Deus ipsius². »

IX. Intendat ergo, Charitas Vestra. Vidimus sinistram, vidimus et dexteram. Audi hoc confirmatum in Canticis Canticorum: « Sinistra ejus, inquit, sub capite meo. » Sponsa dicit de sponso, de Christo Ecclesia in amplexu pietatis et charitatis. Quid ait? « Sinistra ejus sub capite » meo, et dextera ejus complectetur me³. » Quid autem quia sursum erat dextera, deorsum sinistra, et sic complectebatur sponsus sponsam, supponens sinistram ad consolationem, imponens dexteram ad protectionem? « Sinistra, inquit, ejus sub capite meo. » Deus illam dat, ideo sinistra ejus, quia omnia ista temporalia Deus dat. Quam vani sunt, quam impii, qui ab idolis, a dæmonibus ista petunt! Quam multi a dæmonibus ista petunt, et non illa habent; et rursus, qui illa non petunt a dæmonibus, habent ea; sed non a dæmonibus ista dantur. Item multi petunt a Deo, et non habent. Novit enim ille dispensare sinistram, qui vocat ad dexteram. Ergo si est sinistra, sit sinistra; sed sub capite sit: supra illam sit caput tuum, id est, supra illam sit fides tua, ubi habitat Christus. Noli temporalia præponere fidei tuæ; et non erit sinistra super caput tuum: sed omnia temporalia subde fidei tuæ, et fidem tuam præpone omnibus temporalibus; et erit sinistra sub capite tuo, et recte dextera ejus complectetur te.

X. Audi hoc ipsum exponi in Proverbiis, quid est sinis-

¹ Psal. cxliii, 15. — ² Ibid. — ³ Cant. ii, 6.

tra ipsa, quid est dextera: cum de Sapiencia diceret: « Longitudo, inquit, dierum, et anni vitæ in dextera » ejus, in sinistra autem ejus divitiæ et gloria¹. » Longitudo illa dierum, æternitas est. Hoc enim proprio modo dicit Scriptura longum, quod æternum est. Nam quidquid finem habet, breve est. Alio loco, « Longitudine, inquit, dierum » replebo eum². » Et numquid aliter pro magno diceretur: « Honora patrem tuum et matrem tuam, ut longævus sis » per terram³? » Super quam enim terram, nisi de qua dicit: « Spes mea es tu, portio mea in terra viventium⁴? » Ibi esse longævum quid est, nisi ibi vivere in æternum? Nam hic esse longævum quid est, nisi ad senectutem pervenire? Etsi longa videtur ætas, cum pervenerit, brevis convincitur, quia finitur. Et multi maledicentes parentibus, senescunt in hac terra; multi autem obsequentes parentibus, cito eunt ad Dominum. Numquid ergo impletur, ut longævus sit secundum hanc vitam? Sed longævum pro æternitate illa positum est⁵. Longævitas est in dextera ejus: at vero divitiæ et gloria, id est, sufficientia vitæ hujus, ea quæ bona existimantur ab hominibus, sinistra est. Nescio quis venit, et vult tibi percutere dexteram, id est, tollere tibi fidem tuam: tu accepisti alapam in dexteram, præbe sinistram⁶, id est, ut illud tollat quod temporale est, et non ea quæ æterna habes. Audite Paulum apostolum hoc facientem. Homines persequiebantur in eo quod Christianus erat: percutitur illi dextera, ille sinistram opponebat: « Civis romanus sum, ait⁷. » Dexteram contemnebant illi, et de sinistra terrebat ille: quia illi dexteram ejus timere non poterant; nondum enim Christo crediderant. Quid ergo, si dextera amplectitur, sinistra sub capite est; quid est, « Nesciat » sinistra tua quid faciat dextera tua⁸? » Id est, quando

¹ Prov. iii, 16. — ² Psal. xc, 16. — ³ Exod. xx, 12. — ⁴ Psal. cxli, 6. — ⁵ Prov. iii, 6. — ⁶ Matth. v, 39. — ⁷ Act. xxii, 25. — ⁸ Matth. vi, 3.

facis bonum opus, propter vitam æternam fac. Nam si opus bonum in terra propterea feceris, ut terrena tibi abundant; scit sinistra tua quid faciat dextera tua, miscuisti dexteram sinistrae. Noli facere nisi propter vitam æternam. Ideo fac, et securus facies: hoc enim mandavit Deus. Si propter solas res humanas et solam vitam istam facis quod facis, sinistra sola operatur: si autem propter vitam æternam operaris, dextera sola operatur: si autem habes intentionem ad vitam æternam, sed subrepat tibi cupiditas vitæ temporalis, ut attendas etiam istam, quando facis opus bonum, ut hic tibi aliquid retribuatur, miscet se sinistra operibus dexteræ: hoc vetat Deus.

XI. Veniamus nunc ad illud quod ait Psalmus: « Dominus tegumentum tuum super manum dexteræ tuæ. » Manum potestatem dicit. Unde probamus? Quia et manus Dei, potestas Dei dicta est. Nam diabolus qui tentavit Job, hoc ait Deo: « Mitte manum tuam, et tange omnia quæ » habet; et vide, si in faciem benedicet tibi¹. » Quid est, « Mitte manum tuam, » nisi, da potestatem? Evidentius audi, frater, ne forte carnali sensu adhuc cogites, quia membris distinctus est Deus; audi evidenter quomodo dicatur manus potestas. Ait quodam loco Scriptura, « Mors » et vita in manibus linguæ². » Novimus linguas frusta quædam carnis, in ore moventur, et percutiendo palatum et dentes distinguunt sonos quibus loquimur. Ostendantur mihi manus linguæ. Lingua ergo non habet manus, et habet manus. Quæ sunt manus linguæ? Potestas linguæ. Quid est, « Mors et vita in manibus linguæ? Ex ore » tuo justificaberis, et ex ore tuo condemnaberis³. » Ergo si manus potestas, quid est manus dexteræ? Nihil arbitrari intelligi congruentius, nisi ut intelligamus manum dexteræ, potestatem quam tibi dedit Deus, ut si velis, do-

¹ Job. 1, 11. — ² Prov. xviii, 21. — ³ Matth. xii, 39.

nante Deo, ad dexteram sis. Erunt enim impii omnes ad sinistram; erunt autem omnes filii boni ad dexteram, quibus dicetur: « Venite, benedicti Patris mei, percipite » regnum quod vobis paratum est ab origine mundi¹. » Ut autem sis ad dexteram, id est, ut possis Dei filius fieri, potestatem accepisti. Quam potestatem? De qua dicit Joannes: « Dedit eis potestatem filios Dei fieri². » Unde accepisti hanc potestatem? « Credentibus, inquit, in nomine » ejus. » Si ergo credis, ipsa tibi potestas data est, ut sis inter filios Dei. Esse autem inter filios Dei, hoc est ad dexteram pertinere. Ergo fides tua, manus dexteræ tuæ: id est, potestas quæ tibi data est, ut sis inter filios Dei, manus est dexteræ tuæ. Sed quid valet ipsa potestas, quam accepit homo, nisi Dominus protegat? Ecce credidit, jam ambulat in fide: infirmus est, inter tentationes agitatur, inter molestias, inter carnales corruptiones, inter suggestiones cupiditatis, inter versutias et laqueos inimici. Quid valet ergo, quia habet potestatem, et credidit in Christum, ut sit inter filios Dei? Væ homini illi, nisi et ipsius fidem Dominus protegat: id est, ut non te permittat tentari supra quam potes ferre; sicut dicit Apostolus: « Fidelis » Deus, qui non vos permittet tentari supra quam potestis » ferre³. » Ille ergo qui non sinit tentari supra quam possumus ferre, quamvis jam fideles simus, quamvis jam manus dexteræ nostræ sit in nobis, protegit nos Deus super manum dexteræ nostræ. Non nobis sufficit habere manum dexteræ, nisi ille et ipsam manum dexteræ protegat.

XII. Ecce hoc de tentationibus dixi: intendite quid sequatur. « Protegat te Dominus super manum dexteræ » tuæ. » Dixi: et (quod arbitrari) recognovistis. Si enim non recognovissetis, et de Scripturis non recognovissetis,

¹ Matth. xxv, 34. — ² Joan. 1, 12. — ³ I Cor. x, 13.